

АНОТАЦІЯ

Тітова Ганна Олексіївна. Розрахункові відносини в сфері електронної комерції. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова Хмельницької обласної ради, Хмельницький, 2021.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням цивільно-правового регулювання альтернативних засобів розрахунків в сфері електронної комерції, під час якого визначено особливості окремих наукових категорій та понять, а також розроблено та сформульовано пропозиції щодо вдосконалення національного цивільного законодавства України з метою підвищення ефективності регулювання відносин між платниками та отримувачами оплати при виконанні електронних правочинів та здійсненні дистанційних розрахунків в сфері електронної комерції.

В результаті здійснення дослідження визначено поняття категорії «електронна комерція», яку пропонується поширити на правовідносини, що виникають не тільки в результаті укладання електронних (комерційних) правочинів, а і на відносини, пов'язані з інформаційними послугами, надання яких не оплачується їх одержувачами, обумовлені настанням позитивного соціального ефекту.

У дисертаційній роботі було досліджено поняття «електронний правочин», «електронний договір» та «електронний підпис». Авторкою запропоновано комплексне визначення поняття «електронний правочин», а також співвідношення його з поняттям «електронний договір». Важливим висновком, який отримано в результаті дослідження є те, що в Україні спостерігається практика, яка свідчить про дію презумпції правомірності правочину (при використанні електронного підпису) не в повній мірі. Особи, які для укладення договору використовують електронний підпис несуть ряд ризиків (визнання

правочину фіктивним або неукладеним, неможливості визнання електронного підпису достатнім доказом в суді, неоднозначної правової позиції щодо електронного підпису). Тому авторкою запропоновано удосконалити інститут регулювання використання електронного підпису сторонами правочинів, що укладаються за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем. Зокрема, пропонується удосконалити норми чинного законодавства України в частині надання електронному підпису статусу власноручного підпису особи.

В дисертаційній роботі досліджено визначення поняття, особливостей та видів розрахунків в сфері електронної комерції. За результатами дисертаційного дослідження запропоновано класифікацію розрахунків в сфері електронної комерції за визначеними критеріями – готівкові, безготівкові, електронні розрахунки. Визначено особливі ознаки електронних розрахунків як умовної категорії та надбудови над класичними (готівковими та безготівковими) видами розрахунків. В ході дисертаційного дослідження виокремлено та надано характеристики найбільш сучасним засобам розрахунків, таким як мобільні гроші, електронні гроші, криптовалюти та інші віртуальні активи.

З'ясовано, що регулювання розрахунків в електронній комерції в різних країнах світу демонструє широкий спектр підходів до форм та умов здійснення таких розрахунків та способів нормативно-правового регулювання. Сучасним еволюційним кроком в сфері електронних розрахунків стає використання різноманітних криптовалют, а тому доцільним є використання іноземної практики електронних розрахунків через використання, як «традиційних» способів, так і криптовалют, що надасть можливість запозичення окремих підходів до цивільно-правового регулювання у сфері їх використання. В роботі визначено ознаки, які однозначно відділяють криптовалюти від інших видів он-лайн розрахунків.

В дисертаційній роботі ґрунтовно досліджене поняття «електронні гроші», визначено їх особливі ознаки. Також досліджено основні ризики, які несуть власники та емітенти електронних грошей. Авторкою наголошено на тому, що основний ризик полягає у визнанні неплатоспроможним банку, який або є емітентом електронних грошей, або у якому відкритий рахунок для зберігання

коштів, що є забезпеченням електронних грошей, випущених іншим, ніж цей банк, емітентом. У зв'язку з цим запропоновано внести відповідні зміни до чинного законодавства України. Також авторкою запропоновано перелік заходів, які необхідно реалізувати з метою підвищення довіри споживачів до електронних грошей і розширення практики їх використання в Україні.

Розкрито, що до числа цифрових активів у діяльності учасників цивільно-правових відносин можна віднести «віртуальні речі» – електронні об'єкти (цифрові товари), які в силу своєї віртуальності не є матеріальними речами, проте мають всі риси речей (товару). Таким чином, у роботі досліджено поняття «NFT».

В дисертаційній роботі розкрито поняття «мобільні гроші» (гроші операторів мобільного зв'язку) та надано правовий аналіз механізмів їх використання на території України. В результаті дослідження встановлено, що мобільні гроші не є окремим засобом розрахунку із законодавчої точки зору, але фактично є окремим інструментом платежу.

З'ясовано, що окремі фінансові інструменти також є альтернативним засобом розрахунків, що використовується в електронній комерції. Законодавче регулювання та механізми їх використання досліджене на прикладі роботи однієї із систем моментальних онлайн-розрахунків.

В результаті дослідження авторкою визначено основні ознаки, притаманні електронним розрахункам, а саме - електронна форма записів даних про розрахунки та застосування електронних засобів для фіксації і передачі цих даних за допомогою інформаційно-телекомунікаційних систем. Також в роботі запропоновано авторську класифікацію форм електронних розрахунків у сфері електронної комерції, та представлено покрокові моделі здійснення платежів за їх допомогою. Авторка дійшла висновку, що джерела правового регулювання альтернативних засобів розрахунків мають не досить систематизований характер. Тому у дослідженні запропоновано внести відповідні доповнення та зміни до ЦК України.

У дослідженні наголошено на відсутності регулювання діяльності суб'єктів, які надають платіжні послуги в сфері електронної комерції. Авторкою

запропоновано розширити коло суб'єктів, які мають право надавати фінансові послуги на платіжному ринку, зокрема, шляхом імплементації норм відповідних Директив Європейського Союзу в національне законодавство України. Зокрема пропонується надати право емісії електронних грошей, ведення рахунків клієнтів, здійснення операцій з віртуальними активами небанківським фінансовим установам за умови отримання відповідних ліцензій або дозволів.

Ключові слова: інтернет, електронна комерція, електронні гроші, криптовалюти, електронний договір, інтернет-торгівля, електронний підпис, розрахунки в електронній комерції, NFT, віртуальні активи.

SUMMARY

Titova G.O. Settlement relations in the field of e-commerce. – Qualifying scientific paper, manuscript copyright.

The dissertation on obtaining a scientific degree of the Doctor of Philosophy on a specialty 081 Law. – Leonid Yuzkov Khmelnytskyi University of Management and Law of the Khmelnytskyi Oblast Council, Khmelnytskyi, 2021.

The dissertation is a complex scientific research of civil law regulation of alternative means of payment in the field of e-commerce, during which features of certain scientific categories and concepts are defined and offers on improvement of the national civil legislation of Ukraine for increase of efficiency of regulation of relations between payers and recipients of payments for electronic transactions and remote payments in the field of e-commerce.

As a result of the study, the concept of the category «e-commerce», which is proposed to extend to legal relations arising not only because of electronic (commercial) transactions, but also to relations related to information services, the provision of which is not paid by their recipients, due to the onset of a positive social effect.

In the dissertation work the concepts of «electronic deal», «electronic contract» and «electronic signature» were investigated. The author proposes a comprehensive definition of the concept of «electronic deal», as well as its relationship with the concept of «electronic contract». An important conclusion obtained because of the study is that in Ukraine there is a practice that shows the effect of the presumption of legality of the transaction (when using an electronic signature) is not complete. Persons who use an electronic signature to enter into an agreement bear several risks (recognition of a transaction as fictitious or unconcluded, impossibility of recognizing an electronic signature as sufficient evidence in court, ambiguous legal position on an electronic signature). Therefore, the author proposes to improve the institution of regulation of the use of electronic signatures by the parties to transactions concluded with the help of information and telecommunication systems. It is proposed to improve the norms of the current legislation of Ukraine in terms of granting the electronic signature the status of a person's handwritten signature.

In the dissertation work the definition of the concept, features and types of the settlements in the field of e-commerce is investigated. According to the results of the dissertation research, the classification of the settlements in the field of e-commerce according to certain criteria - cash, non-cash, electronic payments is proposed. Special features of electronic settlements as a conditional category and superstructure over classical (cash and non-cash) types of settlements are determined. During the dissertation research the characteristics of the most modern means of payment, such as mobile money, electronic money, cryptocurrencies and other virtual assets, are singled out and given.

It has been found that the regulation of settlements in e-commerce in different countries of the world demonstrates a wide range of approaches to the forms and conditions of such settlements and methods of legal regulation. The current evolutionary step in the field of electronic payments is the use of various cryptocurrencies, and therefore it is advisable to use foreign practice of electronic payments using both «traditional» methods and cryptocurrencies, which will allow

borrowing certain approaches to civil law regulation in their use. This work identifies the features that clearly separate cryptocurrencies from other types of online payments.

In the dissertation work the concept of «electronic money» is thoroughly researched, their special features are defined. The main risks posed by owners and issuers of electronic money are also studied. The author emphasizes that the main risk is the insolvency of a bank that is either an issuer of electronic money or has an account for the storage of funds, which is a provision of electronic money issued by a bank other than this bank. In this regard, it is proposed to make appropriate changes to the current legislation of Ukraine. The author also proposed a list of measures that need to be implemented to increase consumer confidence in electronic money and expand the practice of their use in Ukraine.

It is revealed that among the digital assets in the activities of participants in civil law relations can be attributed «virtual things» - electronic objects (digital goods), which by virtue of their virtuality are not material things but have all the features of things (goods). Thus, the concept of «NFT» is investigated in the work.

The dissertation reveals the concept of «mobile money» (money of mobile operators) and provides a legal analysis of the mechanisms of their use in Ukraine. The study found that mobile money is not a separate means of payment from a legislative point of view, but in fact is a separate payment instrument.

It has been found that certain financial instruments are also an alternative means of payment used in e-commerce. Legislative regulation and mechanisms of their use are studied on the example of one of the systems of instant online settlements.

As a result of the research, the author identified the main features inherent in electronic settlements, namely - the electronic form of records of data on settlements and the use of electronic means for recording and transmission of these data using information and telecommunications systems. The work also proposes the author's classification of forms of electronic payments in the field of e-commerce and presents step-by-step models of making payments using them. The author concluded that the sources of legal regulation of alternative means of payment are not sufficiently

systematic. Therefore, the study proposes to make appropriate additions and changes to the Civil Code of Ukraine.

The study highlights the lack of regulation of the activities of entities that provide payment services in the field of e-commerce. The author proposes to expand the range of entities that have the right to provide financial services in the payment market through the implementation of the relevant Directives of the European Union in the national legislation of Ukraine. It is proposed to give the right to issue electronic money, maintain customer accounts, carry out transactions with virtual assets to non-banking financial institutions, subject to obtaining the appropriate licenses or permits.

Keywords: *Internet, e-commerce, e-money, cryptocurrencies, e-contract, electronic deal, electronic contract, electronic signature, e-commerce payments, NFT, virtual assets.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Тітова Г. О. Поняття, ознаки та види розрахунків у сфері електронної комерції. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 3. С. 57-66.

2. Тітова Г. О. Юридична сила електронного договору: до постановки питання», *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2019. Випуск 4. URL : <http://periodica.nadpsu.edu.ua/index.php/legal/article/view/326/327>

3. Тітова Г. О. Класифікація суб'єктів, що мають право на обслуговування відповідних засобів електронних розрахунків. *Ірпінський юридичний часопис*. 2020. № 4. С.144-153.

4. Тітова Г. О. Правове регулювання електронних розрахунків у Європейському Союзі. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2020. № 6-2. С. 133-137.

5. Тітова Г. О. Понятие, правовая природа сделки, которая осуществляется в электронной коммерции. *LEGEA ŞI VIAȚA*. 2018. № 6/2 (318) С. 106-110.

6. Тітова Г. О. Проблеми правового регулювання використання електронного підпису при укладанні правочинів в сфері електронної комерції. *Інформаційні технології у судочинстві* : матер. всеукр. наук.-практ. конф., яка проводиться в рамках тижня цивільного процесу (Одеса, 18 квітня 2017 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Голубєвої Н.Ю. Одеса : Фенікс, 2017. С. 95-98.

7. Тітова Г. О. Правове регулювання криптовалют в Україні та зарубіжних країнах. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Шістнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 20-21 жовтня 2017 р.) : [у 2-х част.]. Частина перша. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права. 2017. С. 154-157.

8. Тітова Г. О. Суб'єктний склад ринку емітентів електронних грошей в Україні: проблеми та потенціальні шляхи їх вирішення. *Актуальні питання розвитку юридичної науки та практики: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (18 травня 2018 року)* / Редкол. : докт. юрид. наук, проф. І. С. Гриценко (голова), канд. юрид. наук І. С. Сахарук (відп. ред.) та ін. В 2-х томах. Том 2. К., 2018. С. 56-58.

9. Тітова Г. О. Види розрахунків в сфері електронної комерції. *Актуальні проблеми юридичної науки*: збірник тез Міжнародної наукової конференції «Сімнадцяті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 19-20 жовтня 2018 року): [у 2-х част.]. Частина друга. Хмельницький: Хмельницький університет управління та права, 2018. С. 94-96

10. Тітова Г. О. Сучасний спосіб розрахунків у сфері IT-криптовалюти : перспектива правового регулювання в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку в Україні* : збірник матеріалів III-ої Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 7 грудня 2018 р.). Львів: Растр -7, 2018. С. 127-131.